

68-72-82/1
23.04.21

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.052.051

у Національному університеті
«Львівська політехніка»
79007, м. Львів, вул. Бандери, 12

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Ігоніна Руслана Владиславовича на дисертаційне дослідження Смотрича Дмитра Володимировича «Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дисертаційне дослідження Смотрича Д. В. присвячене вирішенню актуального завдання сьогодення – процесуально-правовим засадам виконання судових рішень в адміністративних справах.

Ступінь актуальності обраної теми.

Однією з вимог повноцінного членства України в Європейській спільноті є кардинальна перебудова системи здійснення правосуддя на засадах демократичності, справедливості, визнання людини найвищою соціальною цінністю, відповідності європейським та міжнародним правовим стандартам.

Відповідно до Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3). Розвиток демократії в Україні нерозривно пов'язаний з подальшим удосконаленням та реформуванням адміністративної юстиції, яка загалом передбачає діяльність адміністративних судів щодо розгляду та вирішення публічно-правових спорів.

Натомість, однозначним фактом залишається та обставина, що адміністративна юстиція – це дуже дієвий засіб правового захисту суб'єктивних прав та законних інтересів громадян, і саме створення вітчизняної системи адміністративних судів має сприяти забезпеченню доступності до правосуддя,

навіть за умов істотного збільшення звернень до суду. Досвід багатьох європейських країн свідчить, що адміністративні суди можуть бути доступним і ефективним інструментом захисту прав, свобод та інтересів людини від порушень з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Однак, сьогодні вся система адміністративних судів в Україні знаходиться, по суті, на етапі свого становлення, а тому, як наймолодша з інших судових ланок в Україні, потребує особливої уваги з боку науковців з метою напрацювання концепцій та підходів для підвищення ефективності її функціонування. З огляду на це, існує нагальна необхідність вивчення процесуально-правових засад виконання судових рішень в адміністративних справах, з огляду на те, що саме виконання судового рішення є кульмінацією всього судового процесу.

Водночас, актуальність обраної теми обумовлюється необхідністю пошуку наукових методів вирішення низки нагальних проблем, з-поміж яких забезпечення права на справедливий суд та неупередженості судового розгляду, підвищення реалізації таких принципів як верховенство права та законність.

Тому дослідження цього питання є вкрай важливим, адже метою його є внесення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та системи адміністративної юстиції для подальшого захисту прав і свобод громадян в Україні, а також удосконалення виконання судових рішень в адміністративних справах в нашій державі.

Отож, процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах – в суверенній, незалежній, демократичній, соціальній та правовій державі, яка прагне стати повноправним членом європейської та світової спільноти – є нагальним завданням сьогодення, що актуалізує тему цього дисертаційного дослідження.

З огляду на це, не викликає жодних сумнівів, що дисертаційне дослідження Смотрича Д. В. є актуальним і своєчасним.

Про актуальність дослідження свідчить також його відповідність Законам України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001

року (ст. 3), «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 року, «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 року, «Про Конституційний суд України» від 13.07.2017 року, «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року; Указів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» від 12.01.2015 року, «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» від 20.05.2015 року та ін.

Дисертаційне дослідження здійснене в межах науково-дослідної роботи кафедри адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Адаптація адміністративного та фінансового законодавства України до права Європейського Союзу» (державна реєстрація 0119U002407).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційне дослідження Смотрича Д. В. будується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Здобувач використав наукові праці фахівців із загальної теорії держави та права, адміністративного права та процесу, конституційного права та інших галузевих правових наук. Високий ступінь наукової обґрунтованості і достовірності результатів дослідження забезпечено, крім цього, використанням комплексу методів, прийомів та принципів наукового пізнання процесів і явищ світобудови, що містить філософські (світоглядні), загальнонаукові та спеціальнонаукові методологічні інструменти.

Методологічною основою дослідження виступають сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких обумовлюється системним підходом, що надало можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Так, за допомогою гносеологічного методу дослідження було з'ясовано поняття та особливості виконання судових рішень в адміністративних справах,

а також визначення інших базових понять, що досліджувались у роботі (підрозділи 1.1–1.3). Метод аналізу було покладено в основу дослідження правовідносин, що виникають у процесі виконання судових рішень в адміністративних справах (підрозділи 2.1–2.3). Структурно-функціональний аналіз дав можливість визначити відповідність нормативно-правових актів у сфері регулювання виконання судових рішень реальних правовідносинам у цій сфері (підрозділи 3.1, 3.3). Порівняльно-правовий метод покладено в основу аналізу зарубіжного досвіду у сфері виконання судових рішень в адміністративних справах (підрозділ 3.1). Метод статистичного аналізу було використано під час роботи з офіційно-статистичними матеріалами, судовою практикою національних судів та Європейського суду з прав людини (підрозділи 2.1–2.3, 3.2). У процесі визначення перспективних напрямів подальшого розвитку порядку виконання судових рішень в адміністративних справах, а також розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері були застосовані методи правового моделювання та прогнозування (підрозділи 3.1, 3.3).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Зміст дисертації загалом характеризується достатньо високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений теоретичний підхід, зокрема, вдало розроблені дефініції, класифікації і критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем процесуально-правових засад виконання судових рішень в адміністративних справах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед у тому, що представлене дослідження є комплексним дослідженням основних аспектів виконання судових рішень в адміністративному судочинстві. У результаті проведеного дослідження запропоновані концепції розвитку та перспективи удосконалення чинного законодавства України в сфері виконання судових

рішень в адміністративному судочинстві.

На особливу увагу заслуговують такі положення, висновки, рекомендації та пропозиції, що викладені в цій дисертації, які найбільш наочно демонструють її наукову новизну, теоретичну та практичну значущість:

– запропоновано поняття «виконання судового рішення в адміністративних справах» розглядати у двох аспектах – у матеріально-правовому та процесуальному. Зокрема, у матеріально-правовому зроблено акцент на тому, що це невід’ємна складова права особи, яка звернулася до адміністративного суду за захистом порушених прав та охоронюваних законом інтересів у публічно-правих відносинах, на судовий захист та на справедливий суд; у процесуальному аспекті виконання судового рішення визначено, як реалізацію суб’єктом, на якого судовим рішенням покладено відповідні зобов’язання, приписів резолютивної частини судового рішення, яке може виражатися у вчиненні таким суб’єктом певних дій, утриманні від їх вчинення або прийнятті певного рішення;

– узагальнено особливості порядку виконання судових рішень в деяких категоріях адміністративних справ, зокрема: 1) у справах, в яких боржником є колегіальний суб’єкт публічного управління: способом виконання таких рішень є, як правило, прийняття конкретного рішення або вчинення певної дії на користь позивача, позаяк, виконання такого рішення у примусовому порядку можливо лише шляхом спонукання державним виконавцем або судом за допомогою процесуальних засобів та засобів примусу (штрафу) відповідного суб’єкта виконати рішення суду; 2) у справах про стягнення коштів з бюджетів: державний виконавець позбавлений можливості самостійно здійснювати списання коштів за виконавчими документами, оскільки стягнення коштів з державного бюджету покладається безпосередньо на державний орган, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, відповідно до того, в якому порядку надходять виконавчі документи;

– запропоновано з метою удосконалення виконання судових рішень у справах щодо оскарження нормативно-правових актів у ст. 264 КАС України

встановити конкретний строк опублікування резолютивної частини рішення суду у виданні, в якому було опубліковано оскаржуваний нормативно-правовий акт, та закріпити обов'язкове залучення органів Міністерства юстиції України (якщо відповідний акт підлягає державній реєстрації), а також профільних міністерств та відомств, які є головними розробниками акта, що визнаний нечинним, до розгляду адміністративної справи цієї категорії;

– удосконалено визначення поняття процесуально-правових гарантій забезпечення виконання судових рішень в адміністративному судочинстві, яке запропоновано розуміти як систему визначених нормами адміністративного процесуального законодавства засобів, за допомогою яких забезпечується належне та ефективне виконання суб'єктом владних повноважень або суб'єктом приватного права своїх обов'язків, визначених у судовому рішенні, яке набуло законної сили. До процесуальних гарантій забезпечення належного виконання судового рішення в адміністративному судочинстві віднесено:

- 1) закріплення обов'язковості виконання судового рішення, яке набуло законної сили;
- 2) публічний порядок винесення судового рішення; його оприлюднення у встановленому законом порядку;
- 3) встановлення особливого порядку звернення судового рішення до примусового виконання, якщо рішення винесено не на користь відповідача – суб'єкта владних повноважень;
- 4) встановлення юридичної відповідальності за невиконання судового рішення;
- 5) здійснення судового контролю та застосування адміністративним судом інших процесуальних засобів забезпечення виконання судового рішення;

– удосконалено класифікацію способів виконання судового рішення в адміністративній справі, в основу якої покладено такий критерій, як характер діяльності (активної чи пасивної), що становить зміст виконання рішення, за яким способи виконання розмежовано на: 1) здійснення активних дій (нарахування, перерахування, донарахування та сплата коштів на користь суб'єкта приватного права, сплата відшкодування шкоди, яка є наслідком його протиправних рішень, дії або бездіяльності, здійснення реєстраційних дій, прийняття до розгляду, розгляд та надання вичерпної, мотивованої відповіді по

заяві, прийняття рішення); 2) пасивне виконання судових рішень (утримання суб'єктом владних повноважень від: вчинення дій, які визнані неправомірними, виконання певних повноважень, якщо судом визнано відсутність компетенції (повноваження) суб'єкта владних повноважень, реалізації акта індивідуальної дії або нормативно-правового акта, який визнаний протиправним та нечинним судовим рішенням, тощо); 3) пасивно-активне виконання судового рішення (наприклад, виконання рішення про визнання нечинним нормативно-правового акта);

– практичні рекомендації, спрямовані на удосконалення інституту виконання судових рішень в адміністративному судочинстві, зокрема, шляхом доповнення положень Закону України «Про виконавче провадження» статтею, в якій закріпити повноваження суду (судді) у виконавчому провадженні, а саме: здійснення судового контролю за виконанням судового рішення, розгляд справ про оскарження рішень, дій або бездіяльності державного або приватного виконавця тощо;

– визначення змісту поняття «порядок виконання судового рішення», як послідовної, здійснюваної у визначеному законом порядку, зміни пов'язаних між собою етапів, на кожному з яких судом, сторонами, державним виконавцем, іншими особами – учасниками виконавчого провадження реалізується певна сукупність дій, спрямованих на виконання боржником в адміністративній справі, покладених на нього судовим рішенням обов'язків.

У дисертації сформульовано й інші науково обґрунтовані положення і висновки.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації в опублікованих працях.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 12 працях, а саме 4 наукових статтях, 3 з яких – у періодичних наукових виданнях іноземних держав (Словенія) та 8 тезах виступів на науково-практичних заходах.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані у роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері, правотворчій діяльності, правозастосовній діяльності та навчальному процесі, що підтверджено відповідними довідками, а саме у: науково-дослідній сфері – для подальшої розробки теоретико-правових питань виконання судових рішень в адміністративних справах; правотворчості – для підготовки і уточнення низки законодавчих і підзаконних актів з питань регулювання діяльності адміністративних судів, інших органів та посадових осіб щодо виконання судових рішень в адміністративному судочинстві; правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів дозволить підвищити ефективність та оперативність виконання судових рішень в адміністративних справах; у навчальному процесі – для підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративно-процесуальне право» та інших дисциплін правового характеру, при підготовці відповідних їх розділів, а також при проведенні занять з підвищення кваліфікації працівників органів державної влади України.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження та зауваження до нього.

По-перше, автор досить детально підійшов до аналізу наукознавчого підґрунтя дослідження процесуально-правових засад виконання судових рішень в адміністративних справах, однак, на нашу думку, перевагу тут було надано працям, що стосуються діяльності адміністративних судів, однак з огляду на змішану систему забезпечення виконання судових рішень і Україні, доцільно було б звернутись і праць, де йдеться про примусове виконання судових рішень уповноваженими на це органами.

По-друге, безумовно, що вирішення проблеми виконання судових рішень в адміністративних справах багато в чому залежить від вдосконалення механізму примусового виконання цих судових рішень. Сьогодні, загалом вирішення цієї проблеми відбулося на засадах конкуренції державних і

приватних виконавців з делегуванням останнім публічно-правової функції примусового виконання судових рішень, однак варто було б зазначити наскільки ефективним стало таке нововведення. При захисті дисертаційного дослідження хотілося б почути думку автора з цього приводу співвідносно до виконання судових рішень в адміністративних справах, тобто чи не варто у процес виконання судових рішень в адміністративних справах залучити приватних виконавців.

По-третє, характеризуючи суб'єктів виконання судових рішень в адміністративних справах дисертант зауважує, що до процесу виконання судового рішення в адміністративному судочинстві залучаються різні суб'єкти, які є як учасниками виконавчого провадження, так і ті, на які законом покладено повноваження щодо здійснення конкретних дій, потреба в яких виникає для забезпечення належного виконання судового рішення. Тому, однією з характерних особливостей процесу виконання судових рішень в адміністративному судочинстві є те, що для виконання переважної більшості таких рішень залучаються органи, які не є відповідачем (боржником) у справі. З огляду на це не зайвим було б подати авторську класифікацію цих суб'єктів.

По-четверте, загалом погоджуючись з автором у тому, що виконання судових рішень про стягнення коштів з бюджету має свої специфічні особливості. Однак, потребує додаткового обґрунтування пропозиція автора щодо участі у судовому процесі, як третьої сторони, головних розпорядників коштів відповідного бюджету.

По-п'яте, у контексті досліджуваної проблематики автор досить делікатно торкнувся проблеми примусового виконання судового рішення про зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії немайнового характеру. Однак, при публічному захисті, варто висловити позицію дисертанта у цьому питанні, та зокрема пояснити у чому він вбачає доцільність призначення судом відповідальної за виконання судового рішення особи (керівника відповідного органу, іншу службову або посадову особу).

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Висловлені зауваження не перешкоджають позитивному ставленню до виконаної Смотричем Д. В. дослідницької роботи, а здійснений автором творчий пошук заслуговує на повагу і позитивну підтримку.

Рецензована дисертація вирішує конкретне науково-прикладне завдання, містить раніше не захищені положення, які є особистими напрацюваннями автора, мають наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку питання процесуально-правових засад виконання судових рішень в адміністративних справах, та загалом науки адміністративного права та адміністративного процесу.

На підставі викладеного вважаю що дисертація Смотрича Дмитра Володимировича на тему: «Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій відповідає положенням Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, а її автор – Смотрич Дмитро Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Провідний юрисконсульт
відділу економічної безпеки та комплаєнсу
Державного підприємства «НАЕК «Енергоатом»,
Кабінету Міністрів України
доктор юридичних наук, доцент

Підпис

Р. Гоніш

Начальник відділу

А. Ермакова